

**MASARYKOVA UNIVERZITA
EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA**

Vnitřní řídicí a kontrolní systém banky

Seminární práce do předmětu Bankovníctví

Vypracovala: David Rozumek

Datum odevzdání: 15. června 2007

Úvodem

Vnitřní řídicí a kontrolní systém je páteřním systémem zajišťujícím organizaci všech procesů u každé obchodní společnosti. Jeho význam je ještě vyšší u finančních institucí, kde většina procesů má charakter administrativních činností, které mají zásadní dopad na finanční situaci těchto subjektů.

Finanční instituce jsou klíčovým prvkem každé ekonomiky (dokonce do té míry, že funkčnost jejich sektoru je podmínkou fungování každého vyspělého hospodářství). Jejich podnikání je tedy, narozdíl od podniků, které podnikají v jiném oboru, předmětem veřejného zájmu. Ze skupiny finančních institucí lze přitom v tomto smyslu vyčlenit banky jako nejvýznamnější. Jednotlivé státy zde proto ingerují uplatňováním veřejné moci: podnikání finančních institucí a bank zvláště je ze strany státu regulováno a dohlíženo.

V popředí zájmu regulace a dohledu je z důvodu výše uvedeného vnitřní řídicí a kontrolní systém. Pokud jde o členské státy Evropské unie („EU“) vykazuje příslušná regulace značný stupeň sjednocení. Úpravy jednotlivých států EU vycházejí z podrobných evropských předpisů. Toto je rovněž případ České republiky.

Úprava dle bankovních směrnic navazující na „Basel 2“

Zdroje právní úpravy

Současná česká právní úprava navazuje na normy Evropských společenství, zejména na:

- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. **2006/48/ES** ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (přepracované znění) a
- směrnici Evropského parlamentu a Rady č. **2006/49/ES** ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (přepracované znění směrnice).

Na úrovni primární legislativy byla přijata v rámci zákona o změně některých zákonů v souvislosti se stanovením kapitálových požadavků na banky, spořitelní a úvěrní družstva obchodníky s cennými papíry a na instituce elektronických peněz a o změně zákona č. 589/1992 Sb., o pojištění na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. V případě bank se tato úprava promítla především do zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů. Na zákon dále navázala vyhláška o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry, která byla vydána dne 15. května 2007 pod č. 123/2007 Sb.

Součástí zmíněných předpisů jsou rovněž požadavky na vnitřní řídicí a kontrolní systém bank. Samotný zákon obsahuje základní ustanovení k řídicímu a kontrolnímu systému banky. Vyhláška pak v části třetí hlavě I, která se vztahuje na banky a družstevní záložny naplňuje zmocnění v § 8b odst. 5 zákona o bankách a v § 7a odst. 5 zákona o spořitelních a úvěrních družstvech a stanovuje požadavky na řídicí a kontrolní systém. V části třetí hlavě II návrh vyhlášky naplňuje zmocnění v § 22 odst. 2 zákona o bankách, které se týká zprávy o ověření řídicího a kontrolního systému auditorem nebo auditorskou společností. I zde se v zásadě jedná o začlenění již existující regulace České národní banky do návrhu vyhlášky, konkrétně opatření č. 11/2002 Věst. ČNB.

Součástí požadavků na řídicí a kontrolní systém je stanovení předpokladů řádné správy a řízení společnosti (tzv. „corporate governance“).

Vyhláška stanoví požadavky na řídicí a kontrolní systém v případech, kdy sestavují regulovaný konsolidační celek a plní požadavky stanovené vyhláškou na řídicí a kontrolní systém také na konsolidovaném základě.

Stanovené požadavky na řídicí a kontrolní systém a postupy banky k jejich naplňování mají být přiměřeně upraveny ve vnitřní předpisové základně banky a v rámci regulovaného konsolidačního celku.

V případě outsourcingu se banky nezavazují svých právních odpovědností vůči příslušným orgánům dohledu a třetím osobám za činnosti, které jsou předmětem outsourcingu, a které by jinak vykonávala banka.

Dozorčí rada

Na funkčnost a efektivnost řídicího a kontrolního systému jako celku dohlíží dozorčí orgán banky. V případě, že je zřízen výbor pro audit, vymezuje se jeho postavení a předmět činnosti a dbá se na odpovídající znalosti a zkušenosti jeho členů v oblastech řídicího a kontrolního systému včetně vnitřního auditu, tak nezávislost jeho členů na veškerých výkonných činnostech banky.

Dozorčí orgán se předem vyjadřuje k návrhům představenstva banky na osobu (fyzickou nebo právnickou) pověřenou zajišťováním výkonu vnitřního auditu. V případě, že výkon vnitřního auditu zajišťuje více zaměstnanců, vyjadřuje se dozorčí orgán pouze k návrhu na pověření nebo odvolání jejich vedoucího zaměstnance.

Představenstvo

Odpovědnost za vytvoření a vyhodnocování řídicího a kontrolního systému a trvalé udržování jeho funkčnosti a efektivnosti, jakož i odpovědnost za stanovování celkové strategie včetně zásad a cílů jejího naplňování a trvalé a účinné fungování mechanismů vnitřní kontroly, či prosazování vysoké úrovně etiky a mravní integrity zaměstnanců, resp. některé další požadavky v oblasti lidských zdrojů, je svěřena představenstvu banky.

Představenstvo schvaluje a pravidelně vyhodnocuje celkovou strategii banky, její organizační uspořádání, strategii řízení rizik, strategii související s kapitálem a kapitálovou přiměřeností, strategii rozvoje informačních systémů, zásady mechanismů vnitřní kontroly včetně zásad pro zamezování vzniku možného střetu zájmů a zásad pro „compliance“ (soulad organizace činností banky s právními předpisy, etickými standardy apod. v zájmu jejího řádného fungování a omezení případného reputačního rizika), či bezpečnostní zásady včetně bezpečnostních zásad pro informační systémy.

Představenstvo mj. schvaluje nové produkty, činnosti a systémy mající pro banku zásadní význam, soustavy limitů, které banka bude používat pro omezení rizik, statut a předmět

vnitřního auditu včetně personálního a technického zajištění jeho výkonu, a strategický a periodický plán vnitřního auditu.

Představenstvo alespoň jednou ročně vyhodnocuje celkovou funkčnost a efektivnost řídicího a kontrolního systému a společně s vrcholným vedením banky pravidelně jedná o záležitostech, které se týkají řídicího a kontrolního systému.

Organizace

Organizační uspořádání banky musí jednoznačně a konzistentně vymezit odpovědnosti, pravomoci, hlavní informační toky a vazby jak orgánů, zaměstnanců, útvarů a výborů banky.

Banka nebo je povinna zajistit, aby při přidělování **odpovědností a pravomocí** orgánům, zaměstnancům, útvarům a výborům, pokud jsou zřízeny, bylo dostatečně zamezeno vzniku možného střetu zájmů, přičemž oblasti, kde existuje možnost vzniku střetu zájmů, mají být včas identifikovány.

Schvalování systémů a metod pro oceňování zajištění, vypořádání a kontrola souladu údajů sjednaných úvěrových obchodů nebo obchodů sjednaných na finančních trzích, oceňování zajištění atd. musejí být prováděny nezávisle na obchodních činnostech.

Informační systémy bank musí být vyvíjeny odděleně od jejich provozu. Součástí požadavků je i povinnost bank zajistit odpovídající nezávislost a zamezení střetu zájmů při zajišťování kontrolních mechanismů a činností, přičemž vnitřní audit musí být vykonáván nezávisle na veškerých výkonných činnostech a správa informačních systémů má být prováděna odděleně od vyhodnocování bezpečnostních auditních záznamů, kontroly přidělování přístupových práv a vypracování a aktualizace bezpečnostních předpisů pro tyto systémy.

Informace pro rozhodování a další stanovené činnosti příslušných orgánů včetně dozorcích, zaměstnanců, útvarů a výborů, pokud jsou zřízeny, musí být aktuální, spolehlivé a ucelené.

Systém řízení rizik

V rámci požadavků na řízení rizik je bankám uložena povinnost soustavně **řídit riziko úvěrové, tržní, operační, riziko likvidity a koncentrace** a další významná rizika, kterým jsou nebo mohou být vystaveny, a to zejména riziko reputační, strategické, spojené se zdroji kapitálu a financováním nebo spojené s účastí v konsolidačním celku, včetně rizika operací se členy téhož konsolidačního celku.

Systémy řízení rizik zavedené a udržované bankou musí odpovídat povaze, rozsahu a složitosti jejích činností a s nimi spjatých rizik a musí poskytovat nezkrácený obraz o míře podstupovaných rizik. Řízení rizik má zohledňovat vnitřní a vnější faktory včetně zohledňování budoucí strategie podnikání banky, vlivů ekonomického prostředí a cyklu a vlivů regulatorního prostředí. Řízení rizik zohledňuje kvantitativní a kvalitativní aspekty rizik, reálné možnosti jejich řízení a náklady a výnosy vyplývající z řízení rizik.

Bance se rovněž ukládá povinnost stanovit zásady kontrolních mechanismů a činností při řízení rizik, včetně kontroly dodržování stanovených postupů a limitů pro řízení rizik a ověřování výstupů hodnocení či měření rizik.

Strategie řízení rizik banky má odpovídat povaze, rozsahu a složitosti jejích činností. Strategie má stanovit zejména vnitřní vymezení rizik, kterým je nebo může být banka vystavena, zásady řízení jednotlivých rizik, metody pro řízení rizik, akceptovanou míru rizika, zásady pro sestavení a úpravy pohotovostního plánu pro případ krize likvidity a zásady pro vymezení povolených produktů, měn, států, zeměpisných oblastí, trhů a protistran.

Ke krytí rizik jsou banky povinny udržovat přiměřený **kapitál** a zohledňovat faktory, které ovlivňují výsledky vyhodnocování či měření podstupovaných rizik, například používání vlastních odhadů a modelů pro kvantifikaci rizik.

Před zaváděním nových produktů, činností či systémů je banka povinna zajišťovat jejich prověření přiměřenými kontrolními a schvalovacími postupy. Banka musí zajistit, aby bylo zakázáno sjednávání transakcí s neschválenými produkty.

Systém vnitřní kontroly

Pro kontrolní činnost na všech řídicích a organizačních úrovních je banka povinna zavést a udržovat kontrolní mechanismy a postupy, které musí být součástí každodenní činnosti banky

V rámci naplňování pravidel pro zajišťování činnosti „**compliance**“ je banka povinna zajišťovat zejména soulad vnitřních předpisů s právními předpisy, vzájemný soulad vnitřních předpisů, jakož i soulad činností s právními a vnitřními předpisy.

Výkon **vnitřního auditu** je **nezávislý** na veškerých výkonných činnostech banky . Trvalý a účinný výkon vnitřního auditu je banka povinna zajišťovat prostřednictvím útvaru vnitřního auditu nebo alespoň jednoho zaměstnance, anebo prostřednictvím třetí osoby na smluvním základě. Fyzická osoba zajišťující výkon vnitřního auditu nesmí být členem statutárního orgánu banky ani členem dozorčího orgánu banky. Osoba pověřená výkonem vnitřního auditu

je o zjištěných skutečnostech povinna informovat představenstvo banky a poté dozorčí orgán. V případě zjištění, která mohou významným způsobem záporně ovlivnit finanční situaci banky, je povinna dát podnět k mimořádnému zasedání dozorčího orgánu.

Nezávislému prověření vnitřním auditem podléhají veškeré činnosti banky, přičemž při výkonu vnitřního auditu musí být vždy provedeno sestavení analýzy rizik, sestavení strategického a periodického plánu vnitřního auditu, vytvoření a udržování systému sledování opatření k nápravě, uložených na základě zjištění vnitřního auditu a zpracování souhrnného vyhodnocení funkčnosti a efektivnosti řídicího a kontrolního systému.

Bankám je uložena povinnost na všech řídicích a organizačních úrovních průběžně zajišťovat sledování a vyhodnocování funkčnosti a efektivnosti řídicího a kontrolního systému.

Nedostatky řídicího a kontrolního systému zjištěné po linii řízení, vnitřním auditem, na základě jiné kontroly či jiným způsobem, mají být bez zbytečného odkladu oznamovány příslušné řídicí úrovni a urychleně řešeny. Významné nedostatky řídicího a kontrolního systému mají být oznámeny představenstvu, dozorčímu orgánu a výboru pro audit, pokud je zřízen.

Úprava dle směrnice o trzích finančních nástrojů („MiFID“)

Naprostá většina bank zároveň poskytuje investiční služby a podléhá tak stejné regulaci a dohledu jako „investment firms“ (obchodníci s cennými papíry). Tato regulace se s bankovní úpravou právě v oblasti vnitřního řídicího a kontrolního systému překrývá. Přestože práce na evropské úpravě byly koordinovány vyplývají z přesahů evropské úpravy některé nejasnosti, které jsou řešeny až národními úpravami.

Zdroje právní úpravy

Evropskou úpravu pro oblast investičních služeb tvoří:

- směrnice č. 2004/39/ES, o trzích s finančními nástroji („MiFID“) a
- směrnice č. 2006/73/ES, kterou se provádí směrnice 2004/39/ES.

Česká právní úprava transponující obsah těchto směrnic dosud nebyla přijata.

Představenstvo a dozorčí orgán

Vymezení úlohy představenstva a dozorčího orgánu nevykazuje oproti bankovní úpravě významnější rozdíly.

Organizace

Stejně jako v případě čistě bankovní úpravy vyjadřuje úprava v oblasti investičních služeb požadavek na jasnost a dokumentovanost organizační struktury a rozhodovacích postupů.

Organizační uspořádání musí obsahovat řádné, průhledné, a ucelené vymezení činností a s nimi spojených působností a rozhodovacích pravomocí. Je třeba vytvořit, zavést a udržovat rozhodovací postupy a organizační strukturu, která jasným a zdokumentovaným způsobem upřesní vzájemné vztahy v rámci banky a vymezí úkoly a odpovědnosti. Vymezení rozhodovacích postupů, úkolů a odpovědností vedle stanovení kompetencí vyžaduje také stanovit konkrétní rozhodovací pravomoci.

Na poli investičních služeb je třeba se vypořádat nejen se střety zájmů uvnitř banky, ale rovněž se střety zájmů mezi bankou a jejími zákazníky a mezi zákazníky navzájem. Tomu musí být uzpůsobena rovněž organizační struktura banky.

Systém řízení rizik

Bankovní úprava je v této části propracovanější. Úprava v oblasti investičních služeb, proto bankám nepřináší v zásadě nic nad rámec bankovních standardů.

Systém vnitřní kontroly

Požadavky na činnost „**compliance**“ a **vnitřního auditu** a jejich role ve vnitřním kontrolním a řídicím systému jsou v případě poskytování investičních služeb obdobné jako v případě tradičních bankovních činností. V praxi se bude lišit především faktický obsah jejich činnosti. To se týká především činnosti „compliance“, která bude více svázána s vlastním provozem banky, bude zaměřená rovněž na posuzování jednotlivých aktivit na poli investičních služeb.

Shrnutí

Z výše uvedeného je zřejmé, že regulace vnitřního řídicího a kontrolního systému nejenže stanovuje požadavky na jeho zajištění, ale rovněž obsahuje ucelený teoretický popis této stránky podnikání v oblasti bankovníctví. Nejedná se pouze o popis jednotlivých částí vnitřního řídicího a kontrolního systému, úprava osvětluje rovněž účel jednotlivých opatření.

Pozornost je zaměřena především na uspořádání banky, jednotlivých činností, odpovědností a pravomocí. Jako určitá „pojistka“ funkčnosti celého systému jsou v bankách implementovány funkce „compliance“ a vnitřního auditu, které jsou nezávislé na zbytku organizace a zpravidla podléhají přímo představenstvu, resp. dozorčí radě banky. Na představenstvo a dozorčí radu banky jsou kladeny požadavky, které jdou nad rámec povinností vyplývajících z obchodního zákoníku, a přesně zakotvují jejich úlohu ve vnitřním řídicím a kontrolním systému. Nelze opomenout zvláště významnou úlohu systému řízení rizik. Určitý minimální standard je v této oblasti stanoven kapitálovými požadavky vyplývajících z úpravy kapitálové přiměřenosti. Jako určitou nadstavbu pak lze pak vnímat povinnosti vyplývající z úpravy vnitřního řídicího a kontrolního systému.

Použitá literatura

- [1] zákon č. 21/1992 Sb. o bankách, včetně aktualizací do 9. 4. 2007
- [2] vyhláška č. 123/2007 Sb., o pravidlech obezřetného podnikání bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry
- [3] směrnice č. 2006/48/ES ze dne 14. června 2006 o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu (přepracované znění)
- [4] směrnice č. 2006/49/ES ze dne 14. června 2006 o kapitálové přiměřenosti investičních podniků a úvěrových institucí (přepracované znění směrnice).
- [5] směrnice č. 2004/39/ES, o trzích s finančními nástroji („MiFID“)
- [6] směrnice č. 2006/73/ES, kterou se provádí směrnice 2004/39/ES